

Nr 13.

Utlåtande med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1950/51 jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 16 februari 1951 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 76, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen medgiva Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering under tiden intill den 1 september 1951 av produktions- och avsättningsförhållandena på jordbrukets område i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer som angivits i propositionen.

I samband med propositionen har utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 360 av herr *Isaksson m. fl.* och II: 479, likalydande, av herr *Hæggblom m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen vid behandling av propositionen måtte förorda åtgärder i huvudsaklig överensstämmelse med vad som föreslagits i motionerna;

2) I: 361 av herr *Ohlon m. fl.* och II: 477, likalydande, av herr *Ohlin m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen vid behandling av propositionen måtte uttala, att statsmakterna icke böra motverka äggproducenternas strävan att uppnå det i senaste prisöverenskommelsen beräknade medelpriset på ägg, 260 öre per kilogram, att den kostnadsfördyring, som uppstår genom att priset på importerat foder höjts utöver vad som förutsattes i överenskommelsen, måtte kompenseras vid prissättningen på någon av de animaliska produkterna, t. ex. fläsk, samt att subventioner av margarintillverkningen icke böra förekomma i någon form, även om produktionskostnaden under avtalstiden skulle föranleda ett högre pris än man räknat med i överenskommelsen;

3) I: 362 av herr *Gränebo* och II: 478, likalydande, av herr *Hedlund i Rådomb. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen med anledning av propositionen måtte *dels* uttala, att förhandlingar omedelbart böra upp- tagas i syfte att kompensera jordbrukare för de förluster som tillskyndats dem genom sådana höjningar av priset på fodermedel och konstgödsel, som icke förutsattes vid jordbruksuppställningen i december 1950, och genom den icke heller förutsatta men likväl sedermera införda exportavgiften å ägg *dels ock* besluta att hemställa till Kungl. Maj:t om skyndsamt utredning i syfte att klarlägga vilka åtgärder som i nuvarande produktionsläge inom jordbruket äro erforderliga för att snarast utfylla klyftan mellan inkomsterna för jordbrukarna och jämförbara yrkesgrupper.

Beträffande det närmare innehållet i motionerna får utskottet hänvisa till dessa.

Vid överläggningar, som våren 1950 ägde rum mellan statens livsmedelskommission, å ena, samt representanter för Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk, å andra sidan, uppnåddes enighet om de grunder, som borde tillämpas för prissättningen av jordbrukets produkter under regleringsåret 1950/51. Överenskommelsen godkändes av Kungl. Maj:t genom beslut den 21 april 1950. Kungl. Maj:ts beslut i prisfrågan innebar att dittillsvarande prisnivå för jordbrukets produkter — med undantag för vissa avsättningsmässigt betingade justeringar — skulle bibehållas i stort sett oförändrad. I överenskommelsen förbehöll sig jordbruket rätt att för tiden från och med den 1 januari 1951 påkalla täckning för de särskilda kostnadsökningar, som kunde uppkomma till följd av stabiliseringspolitikens upphörande eller modifiering.

Överenskommelsen förelades riksdagen genom proposition nr 245/1950 och vann även dennas godkännande (jordbruksutskottets utlåtande nr 52, riksdagens skrivelse nr 357). I samband härmed anvisade riksdagen å riksdagen för budgetåret 1950/51 dels till *Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område* ett reservationsanslag av 191 000 000 kronor, dels till *Kostnader i samband med Svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet* ett reservationsanslag av 25 000 000 kronor, dels ock till *Statlig lagerhållning: Omkostnader för statlig inköps- och försäljningsverksamhet* ett förslagsanslag av 6 000 000 kronor.

Vidare medgav riksdagen Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering under regleringsåret 1950/51 av produktions- och avsättningsförhållandena på jordbrukets område i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits i jordbruksutskottets ovan angivna utlåtande.

Statsmakternas beslut i prissättningsfrågan innebar, utöver vad förut nämnts, att jämväl frågan om ändringar i prissättningen på grund av ny beräkningsmetod i fråga om räntekostnadsposten borde upptagas vid de förutsatta överläggningarna i samband med stabiliseringspolitikens upphörande eller modifiering. Samtidigt borde även behandlas de spörsmål, som kunde komma att uppstå beträffande tillämpningen av den s. k. 4-procentregeln.

Med skrivelse den 7 november 1950 har statens jordbruksnämnd till Kungl. Maj:t överlämnat en av den till nämnden knutna expertdelegationen utarbetad promemoria rörande jordbrukets inkomster och kostnader under produktionsåret 1950/51 ävensom protokoll från sammanträden med jordbruksnämnden och dess råd den 20 och 27 oktober 1950, vid vilka den nya kalkylen granskats.

Vidare har jordbruksnämnden i skrivelse till Kungl. Maj:t den 22 december 1950 anmält en mellan nämnden, å ena, samt representanter för Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk, å andra sidan, träffad överenskommelse om priserna på jordbrukets produkter under tiden 1 januari—31 augusti 1951 och hemställt att densamma måtte godkännas av Kungl. Maj:t. Genom beslut samma dag har Kungl. Maj:t godkänt överenskommelsen. I skrivelse den 29 december 1950 har därefter jordbruks-

nämnden framlagt förslag till regleringsåtgärder beträffande mjölk och mejeriprodukter samt fetter och oljor under samma tid.

Slutligen torde få nämnas dels en av producentbidragsutredningen med skrivelse den 17 oktober 1950 till Kungl. Maj:t överlämnad promemoria angående fodermedelsfördyringen och det mindre jordbruket, dels en från finansdepartementet till jordbruksdepartementet överlämnad skrivelse från 1950 års besparingsutredning angående subventionerna på jordbrukets område.

I propositionen har lämnats en närmare redogörelse för *dels* den reviderade kalkylen över jordbrukets inkomster och kostnader under produktionsåret 1950/51 (s. 3—11), *dels* producentbidragsutredningens och 1950 års besparingsutrednings förslag (s. 11—15), *dels* överläggningarna med jordbrukets organisationer om prissättningen (s. 15—25), *dels* jordbruksnämndens förslag beträffande regleringsåtgärder för mjölk och mejeriprodukter samt fettvaror (s. 26—28) *dels* ock Kungl. Maj:ts beslut i prisfrågan (s. 28—29). Därjämte har vid propositionen fogats en promemoria rörande jordbrukets inkomster och kostnader under produktionsåret 1950/51 med därtill hörande tabeller (s. 37—95). Utskottet torde i angivna delar få hänvisa till propositionen.

Departementschefen.

Departementschefen har anfört följande.

»Utgångsläget för behandlingen av frågan om prissättningen på jordbrukets produkter och förnödenheter för regleringsåret 1950/51 har i viss mån avvikit från det vanliga. Redan då prisfrågan behandlades våren 1950 kunde man med en hög grad av sannolikhet räkna med att den stabiliseringspolitik, som tillämpats under de senaste åren, skulle komma att modifieras från och med årsskiftet 1950/51. Med anledning härav förbehöll sig jordbruket i den uppgörelse om prissättningen, som träffades i april 1950, rätt att för tiden efter den 1 januari 1951 påkalla täckning för de särskilda kostnadsökningar, exempelvis ökade löner till jordbrukets arbetskraft (både lejd och egen), som kunde uppkomma till följd av stabiliseringspolitikens upphävande eller modifiering. I proposition nr 245 till 1950 års riksdag anförde jag med anledning härav, att jag, även om man vid ett frångående av den dåvarande stabiliseringspolitiken borde söka förebygga en allmän prisstegring, funne det rimligt att ett dylikt förbehåll gjordes. Denna ståndpunkt intogs även av riksdagen.

Den våren 1950 träffade prisöverenskommelsen, vilken godkändes av Kungl. Maj:t och riksdagen, avsåg sålunda endast tiden till och med utgången av år 1950. Det förutsattes att prissättningen under den därefter följande delen av produktionsåret skulle bli föremål för förhandlingar under hösten 1950. I samband med dessa förhandlingar skulle även vissa särskilda spörsmål, som äga samband med prissättningen, upptagas till övervägande. Detta gällde särskilt frågan om den metod, som skulle tillämpas

vid beräkningen av jordbrukets räntekostnader, samt spørgsmålet om tillämpningen av den s. k. 4-procentregeln.

Enligt den i april 1950 träffade uppgörelsen om prissättningen skulle räntekostnaderna beräknas med beaktande av den ökning i kapitalvolyms värde, som ägt rum under tiden efter 1938/39. Det påpekades att denna beräkningsmetod vore analog med de principer för lönsamhetsberäkningar i prisärenden, som Kungl. Maj:t godkänt genom beslut den 29 december 1949. Samtidigt rådde emellertid enighet om att tillämpningen av denna princip för kostnadsberäkning icke skulle få föranleda ökning av produktpriserna, så länge den dåvarande stabiliseringspolitiken tillämpades.

Beträffande den s. k. 4-procentregeln uttalade statens livsmedelskommission i sin skrivelse angående prissättningen den 20 april 1950, att denna regel med stor sannolikhet icke komme att få aktualitet under regleringsåret 1950/51. I anslutning till detta uttalande framhöll jag i proposition nr 245 till 1950 års riksdag, att spørgsmålet om tillämpning av ifrågasvarande regel torde få upptagas vid de överläggningar, som jordbruket förbehållit sig att påkalla vid ett slopande eller en modifiering av stabiliseringspolitiken.

I nyssnämnda proposition berörde jag även frågan om en eventuell begränsning av systemet med statliga pristillägg för vissa jordbruksprodukter i samband med ett frångående av den då förda stabiliseringspolitiken. Med hänsyn till ovissheten om hur den allmänna ekonomiska politiken kunde komma att utformas efter utgången av år 1950 var det vid tidpunkten för avlämnandet av nämnda proposition icke möjligt att uppdraga några bestämda riktlinjer för lösandet av ifrågasvarande problem. Emellertid framhöll jag såsom min mening, att avvecklingen av pristilläggen borde ske successivt. Vad jag sålunda anförde dels om tillämpningen av 4-procentregeln, dels om de statliga pristilläggen biträdades av riksdagen.

Då den förra våren träffade prisuppgörelsen endast avsåg tiden till och med utgången av år 1950, företogs icke, såsom under tidigare år varit fallet, någon omräkning av jordbrukskalkylen och en därpå grundad omprövning av prissättningen i augusti månad. I stället skedde en omräkning av kalkylen under oktober 1950. Med tillämpning av den nya metoden för räntekostnadsberäkningarna erhöles härvid ett kalkylmässigt överskott av 37 miljoner kronor, medan den på våren upprättade normkalkylen vid tillämpning av samma beräkningsmetoder stannade i ett underskott av 22 miljoner kronor.

I den omräknade kalkylen beräknades jordbrukets arbetskostnader på grundval av då gällande lantarbetaravtal, jämfört med den senast tillgängliga officiella statistiken över lantarbetarlönerna. Sedan lantarbetaravtalet uppsagts, ledde emellertid de förhandlingar om nytt löneavtal, som med anledning härav kommo till stånd, till en uppgörelse, som innebar en ökning av lantarbetarnas timlöner med 25 öre från och med den 1 januari

1951. Enligt de principer, som sedan åtskilliga år tillbaka tillämpas vid prissättningen på jordbrukets produkter, inräknas på jordbrukskalkylens kostnadssida lön icke endast till de anställda lantarbetarna utan även till jordbrukets egen arbetskraft, i den mån denna beräknas vara sysselsatt inom den egentliga lantbruksdriften. En höjning av timlönen i jordbruket med 25 öre innebär vid den arbetsvolym, som beräknats i kalkylen för innevarande år, en stegring av kalkylens arbetskostnadsbelopp med 270 miljoner kronor för helt år. För kompensation av denna kostnadsökning erfordras en ökning av jordbrukets inkomster med omkring 255 miljoner kronor för helt år eller 170 miljoner kronor för åttamånadersperioden januari—augusti 1951.

Den uppgörelse om prissättningen på jordbruksprodukter för tiden 1 januari—31 augusti 1951, som den 19 december 1950 träffades mellan jordbruksnämnden och representanter för jordbrukarnas centrala organisationer, utgår från denna ökning av arbetskostnadsposten. Med hänsyn till ovissheten, huruvida tidigare enligt lantarbetarlönestatistiken utgående överbetalningar utöver avtalslönen kunde komma att fortsätta även sedan det nya löneavtalet trätt i kraft, har kompensationsbeloppet dock begränsats till 160 miljoner kronor. Beträffande det överskott av 37 miljoner kronor, som förelåg enligt oktoberkalkylen, har det i uppgörelsen förutsatts, att detsamma kommer att erfordras för att täcka andra kostnadsökningar inom jordbruket till följd av den ändrade stabiliseringspolitiken. Någon utjämning av detta överskott har därför icke skett.

Överenskommelsen har, som förut nämnts, godkänts av Kungl. Maj:t den 22 december 1950. Densamma torde nu böra underställas riksdagens prövning. I samband härmed torde jag få närmare beröra vissa med uppgörelsen sammanhängande spörsmål.

Vid den närmare utformningen av prisregleringen under senare delen av regleringsåret 1950/51 har man, utöver kompensationen åt jordbruket för den nyssnämnda stegringen av arbetskostnaderna, haft att beakta även frågan om en begränsning av de statliga pristilläggen för vissa jordbruksprodukter. Jag vill i detta sammanhang erinra om att den omfattning, som systemet med dylika tillägg erhållit under de senaste åren, stått i nära samband med den förda stabiliseringspolitiken. Skäl kunna därför anföras för att man i samband med en omläggning av stabiliseringspolitiken även skall avveckla eller i vart fall avsevärt reducera dessa tillägg. Långtgående förslag i denna riktning ha också framlagts av 1950 års besparingsutredning. Enligt dessa skulle det allmänna mjölkpristillägget antingen slopas helt för all mjölk eller i vart fall slopas helt för konsumtionsmjölken och reduceras till ungefär hälften av tidigare utgående belopp för produktmjölken. Vidare skulle bidraget till täckande av mjölkhandels marginaler samt körinjebidragen jämte vissa andra mindre bidrag slopas. I fråga om det särskilda mjölkpristillägg, som utgår i norra och vissa delar av mellersta Sverige förordade besparingsutredningen, att detsamma skulle bli föremål för utredning i samband med förberedelserna för prissättningen för regle-

ringsåret 1951/52. I den nu träffade prisuppgörelsen för senare delen av år 1950/51 har också en betydande reduktion av de statliga pristilläggen förutsatts. Sålunda avvecklas den del av det allmänna mjölkpristillägget, som i anslutning till prisstabiliseringspolitiken infördes på hösten 1949. Likaså bortfalla körinjebidragen, merfraktbidragen och regleringskostnadstillägget. Vidare förutsattes, att subventionen till förbättring av handelsmarginalerna på konsumtionsmjölk avvecklas. Redan tidigare hade det statliga pristillägget på fläsk slopats. Dessutom ha de s. k. devalveringssubventionerna på ost och havregryn i enlighet med ett uttalande av 1950 års riksdag upphört från och med den 1 januari 1951.

För egen del vill jag i detta sammanhang framhålla, att redan den minskning av de statliga pristilläggen, som innefattas i prisöverenskommelsen, tillsammans med den däri överenskomna kompensationen för inträdda kostnadsökningar medfört en förhållandevis betydande stegring av priserna på vissa livsmedel. Då därtill kommer, att innevarande år betydande prisstegringar ägt rum eller äro att förvänta på andra viktiga varor, bland annat på grund av höjda importpriser och till följd av avvecklingen av importsubventionerna, är jag i vart fall för närvarande icke beredd att tillstyrka en längre gående subventionsavveckling än den som förutsatts i prisöverenskommelsen.

Härtill kommer ytterligare en omständighet, som måste beaktas i detta sammanhang. Såsom framgått av den tidigare lämnade redogörelsen för prisöverenskommelsen har en del av det belopp, som enligt densamma skall tillföras jordbruket, kunnat täckas av vissa engångsbelopp. Genom lagervinster på ost och hudar har sålunda jordbruket erhållit sammanlagt 11 miljoner kronor. Ett lika stort belopp har upptagits för den prishöjning på kött och fläsk utöver den avtalade basprinsnivån, som ägt rum före den 1 januari 1951. Inräknandet av dessa engångsbelopp i prisöverenskommelsen innebär, att de prishöjningar, som erfordrats för att kompensera kostnadsökningarna och bortfallet av vissa subventioner, kunnat i motsvarande mån begränsas. Dylika engångsbelopp kunna icke förutsättas stå till förfogande vid avvägningen av priserna för år 1951/52. Även detta förhållande har synts mig mana till en viss försiktighet, när det gäller fortsatt avveckling av subventionerna.

Den med jordbrukareorganisationerna träffade prisöverenskommelsen innefattade icke någon höjning av spannmålspriserna för innevarande regleringsår. Däremot förutsattes en prishöjning komma till stånd för spannmål av 1951 års skörd. En dylik prishöjning är av olika skäl ofrånkomlig. Produktionsutvecklingen har under senare år kännetecknats bland annat av en stark stegring av den animaliska produktionen. Denna utveckling har medfört en betydande efterfrågan och höjda priser på bland annat fodersäd. Härigenom uppkommer vid oförändrade priser på brödsäd risk för att denna användes till utfodring i större utsträckning än som ur försörjnings- och beredskapssynpunkter är önskvärt. I nuvarande utrikespolitiska läge är det emellertid angeläget att hålla en icke alltför liten reserv av brödsäd

för beredskapsändamål. En förskjutning av produktionsinriktningen, som innebär en fortsatt ökning av animalieproduktionen men en sammankrympning av brödsädsodlingen, vore därför ur beredskapssynpunkt synnerligen ovälkommen och torde böra motverkas genom en lämplig inbördes avvägning av priserna på ifrågavarande produkter. Då det varit angeläget att i god tid före planeringen av vårsådden genomföra den justering av brödsädspriserna, som förutsatts i överenskommelsen, har Kungl. Maj:t efter framställning av statens jordbruksnämnd genom beslut den 9 februari fastställt nya priser på 1951 års skörd av brödsäd. De nya priserna, som skola gälla för all brödspannmål som inlevereras från och med den 1 juni, innebära en höjning med 5 kronor för höstvede, 4 kronor för vårvete och 4 kronor 50 öre för råg, räknat för 100 kilogram.

För en justering av prisrelationerna mellan olika jordbruksprodukter talar också den ojämnhet i fråga om självförsörjningsgraden för dessa produkter, som utvecklats under senare år, och därmed sammanhängande förskjutningar i utrikeshandeln med dessa varor. I stora drag är läget i detta hänseende följande. Av mejeriprodukter och ägg ha betydande exportöverskott uppkommit, medan allttjämt stora importbehov föreligga i fråga om socker och kött. Exportöverskotten av de nämnda animaliska produkterna ha kunnat komma till stånd endast tack vare en icke obetydlig import av fodermedel. I fråga om brödsäd har i stort sett självförsörjning förelegat, medan oljeväxtodlingen under senare år givit ett exportöverskott av rapsfrö och rapsolja. Av exportvarorna har det beträffande smör icke varit möjligt att vid export uppnå priser, som fullt täckt de inhemska priserna sedan subventionerna frånräknats. På denna export ha sålunda vissa förluster uppkommit. För ägg ha priserna vid export till synes varit gynnsammare, i det att desamma i allmänhet motsvarat den inhemska prisnivån och därutöver tidvis möjliggjort uttagandet av en viss utjämningsavgift. Totalt ha dessa avgifter emellertid stannat vid ett tämligen obetydligt belopp, som icke tillnärmelsevis motsvarar de förluster, som det allmänna måst vidkännas därigenom att Svenska spannmålsaktiebolaget försålt importerade fodermedel till priser, som väsentligt understigit de faktiska kostnaderna. Vid ett beaktande av denna subventionering av fodermedlen framstår äggexporten såsom betydligt mindre lönande än vad de uppnådda exportpriserna i och för sig ange. Härtill kommer att prisläget på grund av den växande konkurrensen på den viktigaste exportmarknaden, Västtyskland, synes vara något osäkert. Framtidsutsikterna för denna export synas därför vara skäligen ovissa.

Å andra sidan ha, såsom framgår av jordbruksnämndens redogörelse, rapsfrö och rapsolja under senare tid kunnat exporteras till mycket fördelaktiga priser. Vidare ha priserna på såväl brödsäd som fodersäd och andra fodermedel stigit starkt på de internationella marknaderna. Sålunda betingar vele vid import inom ramen för det internationella veteavtalet ett pris av omkring 47 kronor för deciton. Detta betyder, att brödsäd även efter en prishöjning av ungefär den storleksordning, som nu ägt rum för

de animaliska produkterna, skulle med fördel kunnat exporteras, om produktionen medgivit export.

Dessa förhållanden synas mig böra påkalla den största uppmärksamhet. Mot en ökning av jordbruksproduktionen, så att ett exportöverskott uppkommer inom någon eller några grenar av densamma, kan givetvis icke vara något att invända, om denna export kan ske till lönande priser och om vidare icke andra grenar av jordbruksproduktionen därigenom hållas tillbaka, så att import till ofördelaktiga priser framtvings. I ett dylikt fall skulle nämligen produktionsökningen och exporten vara ett uttryck för ett effektivt utnyttjande av jordbrukets produktionskapacitet och dessutom lämna ett i och för sig välkommet bidrag till utjämnandet av landets handels- och betalningsbalans. Att exportera vissa jordbruksprodukter till priser, som icke täcka produktionskostnaderna sådana dessa komma till uttryck i den inhemska prissättningen, samtidigt som man nödgas med stöd av statsmedel importera andra jordbruksprodukter synes mig däremot innebära en ur allmänna synpunkter icke önskvärd snedvridning av jordbrukets produktionsinriktning.

En dylik utveckling aktualiserar betydelsefulla spörsmål beträffande den inbördes avvägningen av priserna på olika slag av jordbruksprodukter. Bland annat uppkommer frågan, huruvida det under sådana förhållanden blir möjligt att i samma utsträckning som tidigare hålla nere priserna på fodermedel genom subventioner via Svenska spannmålsaktiebolaget. Att helt avveckla dessa subventioner, såsom besparingsutredningen föreslagit, torde dock vid nuvarande prisläge på de internationella marknaderna icke vara möjligt med hänsyn till de långt gående verkningar en dylik åtgärd skulle få för prissättningen på brödspannmål. Enligt min uppfattning torde emellertid dessa subventioner böra i möjligaste mån begränsas. Detta spörsmål synes böra uppmärksammas vid de kommande förhandlingarna i samband med behandlingen av frågan om prissättningen för regleringsåret 1951/52.

De prisjusteringar på jordbrukets produkter, som ägt rum genom den nu träffade uppgörelsen, ha praktiskt taget helt avsett de animaliska produkterna och bland dessa främst mjölk och mejeriprodukter. Mot den förskjutning av prisrelationerna inom jordbruket, som härigenom ägt rum, kan givetvis, mot bakgrunden av de av mig nyss berörda förhållandena, invändas att mjölkproduktionen härigenom ytterligare stimuleras i förhållande till andra jordbruksprodukter. Hänsyn måste emellertid tagas till det förhållandet, att mjölkproduktionen är den viktigaste inkomstkällan för mindre och ekonomiskt svagare brukningsdelar. Eftersom en så stor del av spannmålsskörden redan har försålts har dessutom en annan fördelning av prisjusteringarna i detta sammanhang knappast varit möjlig. Vidare har, såsom förutsatts i uppgörelsen, beslut fattats om höjning av priserna på brödsäd av 1951 års skörd. Jag vill i detta sammanhang också erinra om att höjningen av producentpriserna är avsedd att kompensera en kalkylmässig höjning av arbetskostnaderna. Det föreligger under sådana förhållanden

särskilda skäl för att avväga prishöjningarna i möjligaste mån jämnt inom jordbruket. Detta önskemål synes mig ha tillgodosetts genom den nu träffade uppgörelsen jämte den i anslutning därtill verkställda justeringen av brödsädspriserna.

Beträffande vad i uppgörelsen sagts om att 4-procentregeln åter skall tillämpas från och med regleringsåret 1951/52 uttalade jag vid föredragningen av prisfrågan inför Kungl. Maj:t den 22 december 1950, att detta torde förutsätta, att definitiv uppgörelse om priserna för sagda regleringsår träffas på våren 1951. Jag vill i detta sammanhang understryka det samband, som alltsedan år 1943 förelegat mellan vårprissättningen och 4-procentregeln. Därest beslut om priserna icke kan fattas på våren för hela det kommande produktionsåret synes det ligga närmast till hands, att den slutliga prissättningen på hösten får bli föremål för nya förhandlingar på grundval av då föreliggande förhållanden.

Vad jordbruksnämnden anfört angående den närmare utformningen av regleringsåtgärderna i fråga om mjölk och mejeriprodukter samt fettvaror och oljor föranleder ingen erinran från min sida. Jag delar nämndens uppfattning att mjölkstandardiseringen icke nu bör slopas med hänsyn till de återverkningar en dylik åtgärd skulle erhålla ifråga om priset på konsumtionsmjölk. Den begränsning av de statliga pristilläggen på mjölk, som nämnden förordat, har förutsatts i prisöverenskommelsen och innefattas sålunda i ett godkännande av denna. Den av nämnden förordade höjningen av clearingpriserna på fettråvaror har med hänsyn till prisutvecklingen på detta område varit ofrånkomlig. En fortsatt prisstegring på dessa varor har för övrigt redan framtvingat en ytterligare höjning av clearingpriserna, som i sin tur medfört att accisen å margarin ånyo måst slopas.»

Utskottet.

Vid den överenskommelse som våren 1950 träffades rörande prissättningen på jordbrukets produkter under produktionsåret 1950/51 förutsattes — såsom framgår av den tidigare lämnade redogörelsen — att priserna för tiden efter den 1 januari 1951 skulle bli föremål för nya förhandlingar, därest den tillämpade stabiliseringspolitiken upphört eller modifierats. Med hänsyn därtill upptogs under senare delen av 1950 överläggningar i frågan mellan statens jordbruksnämnd och representanter för jordbrukarnas riksorganisationer. Därvid nåddes enighet rörande de riktlinjer som borde gälla vid prissättningen på jordbruksprodukterna för tiden 1 januari—31 augusti 1951.

Den föreliggande uppgörelsen, vilken godkänts av Kungl. Maj:t den 22 december 1950, innebär bland annat, att till grund för regleringen av producentpriserna skall ligga den kalkyl över jordbrukets inkomster och kostnader under innevarande produktionsår, som omräknats i oktober 1950. Med tillämpning av den nya metoden för räntekostnadsberäkningar utvisar denna kalkyl ett inkomstöverskott av cirka 37 miljoner kronor. Såsom kom-

pensation för den ökning av arbetskostnadsposten i kalkylen, som föranledes av det nya kollektivavtalet för lantarbetare, tillföres jordbruket för tiden till den 1 september 1951 ett ökat inkomstbelopp av 160 miljoner kronor. Beträffande det inkomstöverskott, som föreligger enligt kalkylen, förutsattes vid uppgörelsen, att detsamma komme att erfordras för att täcka andra kostnadsökningar inom jordbruket till följd av den ändrade stabiliseringspolitiken. Någon utjämning av detta överskott avsågs därför icke skola äga rum.

Mot den sålunda träffade uppgörelsen har utskottet i och för sig intet att erinra. Enligt utskottets mening torde nämligen överenskommelsen — under de förhållanden som rådde då den ingicks — i stort sett få anses innefatta såväl vissa möjligheter till en önskvärd inkomstförbättring för den i jordbruket arbetande befolkningen som en lämplig avvägning mellan priserna å olika jordbruksprodukter. Med hänsyn härtill synes överenskommelsen vara av beskaffenhet att böra godkännas.

Efter det överenskommelsen slöts har emellertid utvecklingen i skilda avseenden blivit en annan än den man då räknade med. Den allmänna inkomsthöjning, som var att förutse då stabiliseringspolitiken modifierades, har blivit relativt ojämn. För vissa grupper av befolkningen har lönehöjningen icke överstigit nivån för den i kalkylen förutsatta ökningen av jordbrukets arbetskostnader. Andra befolkningsgrupper ha däremot erhållit en lönehöjning, som i många fall ligger väsentligt över denna nivå. Vidare har den faktiska inkomst- och kostnadsutvecklingen för jordbrukets del blivit ogynnsammare än som förutsågs vid kalkylens upprättande. Dels torde sålunda inkomsterna — icke minst för den viktigaste produkten, nämligen mjölken — komma att understiga de kalkylerade, dels synas kostnaderna på åtskilliga områden komma att överstiga de i kalkylen upptagna kostnadsbeloppen. Bland övriga faktorer, som komplicera situationen, kunna nämnas den kraftiga höjning av spannmåls- och fodermedelspriserna, som uppstått på världsmarknaden till följd av det internationella läget, samt den inträdda försämringen i fråga om exportmöjligheterna för mejeriprodukter. Den utveckling som sålunda ägt rum måste enligt utskottets mening tillmätas stor betydelse vid behandlingen av prisregleringsfrågorna på jordbrukets område.

Under hänvisning till den reglering av priserna på olika produkter, som innefattas i föreliggande överenskommelse, har ett flertal yrkanden framställts i motionerna I: 360 och II: 479, I: 361 och II: 477 samt I: 362 och II: 478. I samtliga dessa motioner framföras önskemål om prisjusteringar, vilka äga samband med prisutvecklingen på världsmarknaden i fråga om spannmål och fodermedel samt de åtgärder statens jordbruksnämnd vidtagit i anledning därav.

Vid behandling av förevarande spørsmål vill utskottet till en början erinra om att den ingångna överenskommelsen innebär, att någon justering i enlighet med den s. k. 4-procentregeln icke skall komma att äga rum. Däremot innefattar överenskommelsen en förklaring av jordbruksnämnden att

den — då det kunde anses tveksamt om de förutsatta nya priserna på ägg och vissa mejeriprodukter verkligen kunde utfås i sin helhet — vore beredd att till prövning upptaga önskemål om justering av priserna på vissa slaktdjurs- och mejeriprodukter, i den mån så erfordrades för att täcka inkomstbortfall på grund av att förstnämnda priser icke helt kunde uttagas. I överensstämmelse med vad som tidigare tillämpats måste enligt utskottets mening överenskommelsen vidare anses medföra att, såvitt jordbruksnämnden av försörjningsmässiga skäl vidtager jämkningar i priserna å jordbrukets produkter och förnödenheter vilka föranleda minskade inkomster eller ökade utgifter för jordbruket, kompensation härför bör lämnas genom justeringar av priserna på andra produkter eller förnödenheter.

Den av jordbruksnämnden i februari 1951 vidtagna höjningen av priserna på kraftfodermedel torde enligt utskottets mening få anses försvarbar med hänsyn såväl till prisutvecklingen i utlandet som till den inhemska produktionsutvecklingen. I samtliga föreliggande motioner har uttalats, att kompensation för prishöjningen bör utgå till jordbrukarna. Utskottet delar den av motionärerna framförda uppfattningen. Emellertid vill utskottet erinra om att statens jordbruksnämnd genom höjning av priserna på fläsk och spannmål redan vidtagit vissa åtgärder i angivna syfte. Frågan huruvida ytterligare kompensation skall beredas jordbrukarna bör enligt utskottets mening kunna upptagas till behandling vid överläggningar mellan jordbruksnämnden och jordbrukarnas centrala organisationer. Därvid bör tillses, att utgående kompensation så långt möjligt kommer de jordbrukargrupper till godo, vilka med hänsyn till fodermedelsprisernas stegring få anses mest berättigade därtill. Under åberopande av vad nu anförts finner utskottet sig icke böra i förevarande sammanhang ingå på en närmare prövning av motionärernas yrkanden i denna del. Här torde emellertid få upptagas vissa speciella spörsmål, som likaledes framförts i motionerna.

I motionerna I: 360 och II: 479 har förordats, att mejerierna skola tillåtas att vid sidan av den till 3 procent fetthalt standardiserade mjölken saluföra mjölk av högre fetthalt. Utskottet vill i likhet med motionärerna framhålla, att försäljning av mjölk av sistnämnda slag kan tänkas medföra en önskvärd lättnad i fråga om avsättningen av mejeriprodukter. Såsom förutsättning för att dylik försäljning skall få äga rum torde dock böra gälla, att den till nuvarande fetthalt standardiserade mjölken alltjämt tillhandahålles samt att jämväl den fetare mjölken blir föremål för standardisering. Därest sådan mjölk skulle anses böra saluföras, torde enligt utskottets mening priset böra fastställas efter förhandlingar mellan jordbruksnämnden och jordbrukarnas organisationer. Med hänvisning till de synpunkter som nu angivits vill utskottet uttala, att Kungl. Maj:t torde böra ägna uppmärksamhet åt ifrågavarande spörsmål samt vidtaga de åtgärder, som kunna befinnas erforderliga.

I samtliga motioner ha vidare anmärkningar framställts mot jordbruksnämndens åtgärd att införa en utjämningsavgift på ägg. Utskottet vill i an-

ledning härav erinra, att man i uppgörelsen mellan jordbrukets organisationer och jordbruksnämnden räknat med en höjning av genomsnittspriset å ägg med 10 öre per kilogram eller från 2 kronor 50 öre till 2 kronor 60 öre per kilogram. Såsom förut anförts ingick vidare i överenskommelsen den klausulen, att jordbruksnämnden, om det förutsatta nya priset icke kunde helt uttagas, skulle till prövning upptaga önskemål om justering av priserna på vissa andra produkter.

Utskottet vill icke bestrida, att med hänsyn till prisutvecklingen på världsmarknaden åtgärder i syfte att begränsa överskottsproduktionen av ägg i och för sig kunnat anses erforderliga. Med hänsyn till innehållet i överenskommelsen anser utskottet emellertid, att här förevarande åtgärd såvitt möjligt bort undvikas. Då Kungl. Maj:t genom beslut den 13 april 1951 förordnat om borttagande av ifrågavarande avgift, finner utskottet likväl motionärernas yrkanden i denna del icke påkalla något vidare uttalande från utskottets sida.

Vad härefter angår den i motionerna I: 361 och II: 477 framförda uppfattningen, att subventioner till margarintillverkningen icke böra förekomma, vill utskottet erinra, att i ett flertal andra fall tidigare utgående subventioner borttagits eller begränsats. Enligt utskottets mening saknas anledning att i någon form subventionera margarinet. Utskottet biträder därför motionärernas yrkande i frågan.

Slutligen torde utskottet få upptaga det i motionerna I: 362 och II: 478 framställda yrkandet om en skyndsamt utredning i syfte att klarlägga vilka åtgärder som i nuvarande produktionsläge inom jordbruket äro erforderliga för att snarast utfylla klyftan mellan inkomsterna för jordbrukarna och jämförbara yrkesgrupper.

Såsom motivering för denna hemställan ha motionärerna huvudsakligen anfört, att det i 1947 års riksdagsbeslut givna löftet om ekonomisk likställighet mellan jordbruket och jämförliga näringsgrenar icke uppfyllts, utan att inkomstklyftan mellan jordbruket och dessa näringsgrenar ånyo vidgats genom den pris- och löneutveckling, som ägt rum under de senaste månaderna. Vidare har framhållits, att jordbrukets produktionsvolym för närvarande vore så stor, att för vissa produktslag svårighet uppstått att vinna avsättning till skäliga priser.

Med anledning av vad sålunda anförts i motionerna vill utskottet till en början framhålla, att man vid bedömning av huvudlinjerna i inkomstutvecklingen inom jordbruket och andra näringsgrenar icke torde kunna begränsa jämförelsen till att avse en så kort tid som ett år utan måste betrakta utvecklingen under en längre tidsperiod. Om så sker, synes det enligt utskottets uppfattning icke kunna bestridas, att vissa steg tidigare tagits i riktning mot den inkomstutjämnning, som i princip beslutats vid 1947 års riksdag. Under hänvisning till de för jordbrukarna ogynnsamma kostnadsstegringar som nu ägt rum vill utskottet emellertid understryka vikten av att denna tidigare utveckling icke avstannar. Enligt utskottets mening

torde nämligen ett allmänt intresse föreligga av att ifrågavarande utjämning snarast fullföljes. Då en fortlöpande prövning av inkomstutvecklingen på jordbrukets område äger rum i samband med de årligen återkommande prisförhandlingarna, kan utskottet dock icke finna, att några fördelar för närvarande skulle kunna vinnas genom en ny utredning.

Vad härefter beträffar de av motionärerna åberopade avsättningsproblemen vill utskottet framhålla, att 1947 års riksdagsbeslut bland annat innebär, att jordbruket inom ramen för de inhemska avsättningsmöjligheterna skall åtnjuta skydd för hela den produktion, som kan frambringas medelst inhemska fodermedel. De problem, som föreligga i dagens läge, synas icke så mycket vara överskottsproblem i detta ords egentliga innebörd som snarare spørsmål rörande en lämplig inriktning av produktionen på olika produktionsgrenar. Enligt utskottets mening torde dessa spørsmål, i varje fall tills vidare, lämpligen kunna upptagas till prövning i anslutning till de årliga förhandlingarna rörande jordbrukets prisfrågor. Vidare anser utskottet, att ifrågavarande problem böra ägnas uppmärksamhet även från Kungl. Maj:ts sida. Med hänvisning till det anförda finner utskottet ej heller ur förevarande synpunkt den begärda utredningen för närvarande påkallad.

Kungl. Maj:ts framställning har, utöver vad som framgår av utskottets nu gjorda uttalanden, icke föranlett någon erinran från utskottets sida.

Under åberopande av det sålunda anförda hemställer utskottet,

1) att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning ävensom motionerna I: 360 och II: 479, I: 361 och II: 477 samt I: 362 och II: 478, sistnämnda två motioner såvitt nu är i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering under tiden intill den 1 september 1951 av produktions- och avsättningsförhållandena på jordbrukets område i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer som utskottet angivit i det föregående;

2) att motionerna I: 362 och II: 478, såvitt avser yrkandet i fråga om utredning rörande åtgärder för att utfylla klyftan mellan inkomsterna för jordbrukarna och jämförbara yrkesgrupper, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 17 april 1951.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling ha närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Tjällgren, Alfred Andersson, Anderberg, Svedberg, Carl Sundberg, Näslund, Jon Jonsson, Bertil Andersson, Hjalmar Nilsson och Herbert Hermansson; samt

från a n d r a kammaren: herrar Andersson i Tungalsta, Johnsson i Kastanjegården, Gustafson i Dädesjö, Norup, Andersson i Hyssna, Hægglom, Svensson i Ljungskile, Nilsson i Varuträsk, Mårtensson i Smedstorp och fru Lindskog.